

Анастасія Семенівна Горбенко — дослідник фауни гризунів Середнього Придніпров'я

Максим Гаврилюк

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (Черкаси)
e-mail: gavrilyuk.m@gmail.com, orcid: 0000-0001-5729-8184

GAVRILYUK, M. Anastasia Semenivna Horbenko, a researcher of the rodent fauna of the Middle Dnipro Region. — Anastasia Horbenko (23.05.1937–18.07.2017) was a Ukrainian mammalogist and researcher of rodent ecology. She was born in Cherkasy Oblast. She graduated from Cherkasy Pedagogical Institute in 1960 and worked there in 1962 to 2011. She earned a degree of Candidate of Biological Sciences. Her main scientific interests were the fauna and ecology of rodents of the Middle Dnipro Region. The topic of her dissertation was the ecology of the little ground squirrel (*Spermophilus pygmaeus*) and the speckled ground squirrel (*S. suslicus*) at the intersection of their geographic ranges. She authored nearly forty scientific works.

Біографічні деталі

Народилася 23 травня 1937 р. в с. Крутьки Чорнобаївського (нині Золотоніського) р-ну Черкаської обл. Батьки працювали у колгоспі: батько — бухгалтером, мати — робітником. Навчалася у школі в с. Мельники, яку закінчила в 1955 р. У 1955–1960 рр. здобула вищу освіту на природничому факультеті Черкаського державного педінституту (нині — Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького) та фах вчителя біології й хімії. У 1960–1962 рр. працювала вчителем у школі с. Ревбинці (нині — Золотоніський район Черкаської обл.).

Анастасія Семенівна Горбенко — териолог, дослідник фауни та екології гризунів Середнього Придніпров'я. Учениця С. Л. Самарського, завідувача кафедри зоології Черкаського педінституту в 1966–1977 роках; викладач цього закладу. Для написання публікації використано матеріали особової справи А. С. Горбенко, що зберігаються в архіві Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, та спогади викладачів цього закладу.

Рис. 1. Анастасія Семенівна Горбенко, Фото з особової справи, кінець 1960-х рр.

З 1962 р. працювала в Черкаському педагогічному інституті: спочатку — на посаді лаборанта, а з 1968 р. — асистента кафедри зоології.

Протягом 1966–1968 рр. навчалася в аспірантурі при кафедрі зоології цього ж інституту. У 1971 р. захистила кандидатську дисертацію. З 1988 р. працювала на посаді старшого викладача. Вчене звання доцента кафедри біології здобула в 1999 році і протягом 2000–2011 рр. була на посаді доцента кафедри біології. В університеті тривалий час викладала курс зоології хребетних, вела польову практику, була керівником дипломних робіт.

Пішла з життя 18 липня 2017 р., похована в м. Черкаси (цвинтар № 6). Чоловік — Горбенко Володимир Петрович; син — Олег (1960 р.н.).

Ключові доробки в теріології

Кандидатську дисертацію на тему «До пізнання екології ховрахів на стику їхніх ареалів в умовах Середнього Придніпров'я» захистила в Дніпропетровському державному університеті 11 лютого 1971 р. (Горбенко 1970). Керівником дисертаційного дослідження був завідувач кафедри зоології Черкаського педагогічного інституту С. Л. Самарський (Гаврилук *et al.* 2015).

Основні дослідження проводила в Черкаському Придніпров'ї. Загалом є автором близько 40 наукових публікацій, більшість з яких — у тезах та збірниках конференцій. Вони присвячені вивченню екології малого (*Spermophilus pygmaeus*) та крапчастого (*S. suslicus*) ховрахів, а також інших гризунів Середнього Придніпров'я. Є серед праць дослідниці й низка публікацій стосовно екологічного виховання та методики навчання зоології.

Особливо примітними стали доробки дослідниці стосовно поширення та екології ховрахів у Придніпров'ї (Самарський & Горбенко 1968; Горбенко 1983), вивчення зони контакту двох близьких видів ховрахів (Горбенко 1974), особливостей їхнього живлення (Горбенко 1986), дослідження їхніх паразитоценозів (Никитченко & Горбенко 2009).

Рис. 2. Доцент Анастасія Семівна Горбенко (ліворуч), доцент Ніна Трохимівна Нікітченко (по центру) та ст. лаборант Ніна Михайлівна П'ятанова на кафедрі біології Черкаського університету. Початок 2000-х рр., фото з особистого архіву Н. М. П'ятанової.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Анастасія Семенівна була надзвичайно доброзичливою людиною як до студентів, так і колег; характеризувалась надзвичайною скромністю. Через ці риси та ґрунтовні знання користувалась заслуженим авторитетом.

Мала подяки Черкаського педагогічного інституту та почесну грамоту Черкаського національного університету.

Анастасія Семенівна була членом кількох наукових товариств — Українського теріологічного товариства (до 1991 як Українського відділення Все-союзного теріологічного товариства), Всеукраїнського паразитологічного товариства, Українського товариства охорони птахів. Завжди проявляла чуйність до бездомних псів та котів, підгодовуючи їх як біля свого будинку, так і на дачі. Улюбленим хобі було збирання грибів.

Література

- Гаврилюк, М. Н., І. С. Митяй, В. І. Стригунов. 2015. Самарський Сергій Левкович (1915–1998) — до сторіччя від дня народження. *Вісник Черкаського університету. Серія Біологічні науки*. № 19: 3–8.
- Горбенко, А. С. 1970. *К познанию экологии сусликов на стыке их ареалов в условиях Среднего Приднепровья (Citellus suslicus Güld, Citellus pygmaeus Pall.)*. Автореф. дис. ... канд. биол. наук. Днепропетровск, 1–22.
- Горбенко, А. С. 1974. Некоторые особенности экологии сусликов *Citellus suslicus* Güld., *Citellus pygmaeus* Pall. (Rodentia) на стыке их ареалов в условиях Среднего Приднепровья. *Первый Международный конгресс по млекопитающим. Том 1*. (Москва, 6–12 июня 1974 г.). ВИНТИ, Москва, 156.
- Горбенко, А. С. 1983. О продвижении ареала малого суслика на территории Среднего Приднепровья. *Грызуны. Матер. VI Всесоюзного совещания*. Наука, Ленинград, 5–7.
- Горбенко, А. С. 1986. Особенности питания сусликов Среднего Приднепровья. *Тезисы докладов IV съезда Всесоюзного териологического общества. Том 1*. Москва, 185–186.
- Никитченко, Н. Т., А. С. Горбенко. 2009. Эктопаразитоценоз сусликов на стыке их ареалов в условиях Среднего Приднепровья. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Біологічні науки*, № 9: 78–82.
- Самарский, С. Л., А. С. Горбенко. 1968. Распространение и особенности экологии малого суслика в Черкасской области. *Биологическая наука в университетах и педагогических институтах Украины за 50 лет*. Харьковский пединститут, Харьков, 193–194.

ГАВРИЛЮК, М. Анастасія Семенівна Горбенко — дослідник фауни гризунів Середнього Придніпров'я. — А. С. Горбенко (23.05.1937–18.07.2017) — український теріолог, дослідниця екології гризунів. Народилася у Черкаській обл. У 1960 р. закінчила Черкаський державний педагогічний інститут, де згодом працювала протягом 1962–2011 рр. Кандидат біологічних наук (1971), доцент (1999). Коло наукових інтересів — фауна та екологія гризунів Середнього Придніпров'я. Дисертаційне дослідження присвячено екології малого (*Spermophilus pygmaeus*) та крапчастого (*S. suslicus*) ховрахів на стику ареалів. Має близько 40 наукових публікацій.